

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Komission tiedonanto sekä ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista: ehdotus neuvoston päätökseksi Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 muuttamiseksi (omien varojen päätös); ehdotus neuvoston asetuksen vuosia 2021-2027 koskevan monivuotisen rahoituskehyn vahvistamisesta annetun asetuksen muuttamiseksi (rahoituskehysasetus)

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen perustamisesta (STEP)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Komission tiedonanto sekä ehdotukset EU:n monivuotista rahoituskehystä 2021-2027 koskevaksi välitarkistukseksi (E 17/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista: ehdotus neuvoston päätökseksi Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 muuttamiseksi (omien varojen päätös); ehdotus neuvoston asetuksen vuosia 2021-2027 koskevan monivuotisen rahoituskehyn vahvistamisesta annetun asetuksen muuttamiseksi (rahoituskehysasetus) (U 22/2022 vp): Talousvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 21/2023 vp - U 22/2022 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta asetukseksi Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen perustamisesta (STEP) (U 41/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- budjettineuvos Panu Kukkonen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

- johtaja Mikko Vähä-Sipilä, työ- ja elinkeinoministeriö
- akatemiaturkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- ekonomisti Tatu Knuutila, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Pohjois-Pohjanmaan liitto
- BIOS-tutkimusyksikkö
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- STTK ry
- Teknologiateollisuus ry
- professori Päivi Leino-Sandberg

VALTIONEUVOSTON SELVITYS, VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ JA VALTIO- NEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Valtioneuvoston selvitys E 17/2023 vp

Ehdotus

Komission MFF-välitarkistusehdotus sisältää rahoituskehysasetuksen N:o 2020/2093 muutosehdotuksen, asetusehdotuksen Ukrainan tukivälineeksi, asetusehdotuksen Euroopan kriittisten teknologioiden kehysvälineeksi, johon myös sisältyy useiden nykyisten asetusten ja yhden direktiivin muutosehdotukset sekä näitä kattavan tiedonannon 'EU:n monivuotisen rahoituskehysten 2021-2027 väliarviointi'.

MFF-välitarkistusta koskevassa tiedonannossa todetaan, että vuodesta 2020 lähtien unioni on kohdannut joukon ennennäkemättömiä ja odottamattomia kriisejä sekä haasteita. Näitä ovat muun muassa koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja siitä seurannut energiakriisi. Lisäksi komissio tuo tiedonannossaan esille, että haasteita lisää myös jyrkästi noussut inflaatio ja alle vuodessa lähes nollasta yli 3 prosenttiin nousseet korot. Tämän lisäksi komissio toteaa, että EU:ssa tarvitaan merkittäviä investointeja pitkäaikaisen kilpailukyvyn edistämiseksi. Euroopan kaksoissiirtymän nopeuttaminen antaisi komission mukaan mahdollisuuden unionille palauttaa johtoasema keskeisillä aloilla, joka edellyttäisi etenkin julkisia ja yksityisiä investointeja strategiaan aloihin. Myös geopoliittinen epävakaus, kriisit ja luonnonkatastrofit vaikuttavat EU:n lähi-alueilla ja laajemmin kolmansissa maissa, joka komission mukaan lisää tarvetta mm. hätäavulle ja humanitaariselle tuelle.

Tiedonannossa todetaan myös, että kuluvan rahoituskehysten joustot ja marginaalit ovat lähes kokonaan hyödynnetty tai jo varattu uusiin tarpeisiin. Komission mukaan kehityksessä ei myöskään ole enää mahdollisuuksia varojen laajamittaiselle uudelleenkohdennukselle. Näistä syistä johtuen komissio esittää välitarkistuksessa kehyskauden loppuvuosille lisärahoitusta olemassa olevien varojen uudelleenkohdentamisen sijaan.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

MFF-välitarkistusehdotuksessa esitetään yhteensä noin 100 mrd. euron lisärahoitusta rahoitushyskauden loppuvuosille 2024-2027.

Komission esitys edellyttäisi nykyisen rahoituskehyksen avaamista, sillä välitarkistuksessa esitetään rahoituskehyksen enimmäismäärän kasvattamista ja uusien erityisvälineiden perustamista. Rahoituskehysasetuksen muuttamisesta päätetään neuvostossa yksimielisesti ja Euroopan parlamentin jäsentensä enemmistöllä antamalla hyväksynnällä.

Valtioneuvoston kanta

MFF-välitarkistuksen lisärahoituksen kohdentuminen

EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Komission ehdotus ei ole Suomen tavoitteiden mukainen koska se avaisi rahoituskehyksen ja sisältää huomattavaa lisärahoitusta uudelleenkohdentamisen sijaan.

Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin ensisijaisesti budjetin sisältä ja suhtautuu avoimesti uudelleenkohdentuksiin, joilla tuettaisiin esimerkiksi EU:n sotilaallista liikkuvuutta.

Suomi muodostaa lopullisen kannan MFF-välitarkistusehdotukseen neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa Suomen kokonaisedun lähtökohdista.

Ukrainan tukiväline

Suomi sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi.

Suomi tukee rahoitustuen kohdentamista Ukrainalle osana MFF-välitarkistusta. Suomi suhtautuu myönteisesti uuden rahoituskehyksen ulkopuolisen väliaikaisen erityisvälineen perustamiseen Ukrainan tukemiseksi.

Komission ehdottama Ukrainan tukikokonaisuuden yksityiskohtien tarkastelu on vielä kesken ja edellyttää lisäselvitystä.

Suomi pitää tärkeänä, että EU yhdessä kansainvälisten kumppanien kanssa tukee Ukrainaa välittömissä tarpeissa ja pitkänaikavälin jälleenrakennuksessa. Suomi korostaa, että Ukrainan välineen tulisi osaltaan edistää myös kumppanien tuen jatkuvuutta.

Suomelle tärkeä kysymys on myös tukivälineen lainojen ja avustusten määrien keskinäinen suhde.

Suomi suhtautuu avoimesti Euroopan rauhanrahaston rahoituskapasiteetin kasvattamiseen Ukrainan tukemiseksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

EURI-varaus

Suomi katsoo, että korkokustannuksista johtuva lisärahoitustarve tulisi ensisijaisesti kattaa uudelleenkohdennuksin.

Suomi kiinnittää huomiota siihen, ettei komission ehdotus sisällä EURI-varauksen enimmäismäärää, eikä siten Suomen kokonaisvastuulle laskennallista enimmäismäärää.

Komission ehdottama varausmekanismi edellyttää lisäselvitystä.

STEP - Euroopan Strategisten Teknologioiden kehysväline

Suomen tavoitteiden mukaista on, ettei MFF-välitarkistukseen sisältynyt ehdotusta uudeksi suvereniteettirahastoksi. Suomi ei nykytilanteessa kannata lisärahoitusta tai kokonaan uusia EU-tason rahoitusvälineitä.

Suomi tukee STEP-kehysvälineen tavoitetta koordinoida toimia ja rahoitusta strategiaan investointeihin tarkkaan määritetyillä aloilla. Suomi kuitenkin pitää STEP-toimiin ehdotettua lisärahoitusta liian suurena. Mahdolliset STEP-kehysvälineen rahoitukselliset lisätarpeet tulisi kattaa uudelleenkohdennuksin.

Suomi kiinnittää kriittistä huomiota komission ehdotukseen uudesta EU-jäsenmaksuilla rahoitettavasta lisärahoitusosuudesta Innovaatorahastoon.

Suomi ei pidä tarkoituksenmukaisina komission ehdottamia muutoksia liittyen rahaston rahoitusmalliin tai rahanjaon kohdentamiseen BKT-pohjaisesti. Suomi pitää tärkeänä Innovaatorahaston nykyistä luonnetta päästökauppajärjestelmään kytkeytyvänä avoimeen hankekilpailuun perustuvana kannustinrahastona.

Suomen tavoitteena on, että STEP-rahoitusta kohdennettaisiin eri ohjelmissa niiden nykyisten kriteerien mukaisesti. Mahdolliset lisäkriteerit ml. suvereniteettilaatuleiman käyttö edellyttävät yksityiskohtaista tarkastelua.

Ehdotus STEP-kehysvälineeksi edellyttää yksityiskohtaista tarkastelua ja arviointia myös valtiontukinäkökulmasta.

Jo tehtyjen tilapäisten EU:n valtiontukisääntöjen joustojen osalta Suomi korostaa mahdollisimman nopeaa paluuta kriisejä edeltäneeseen normaalitilaan.

Suomi ei pidä tarkoituksenmukaisena mahdollisia uusia lisäjoustoja nykyisiin valtiontukisääntöihin osana STEP-kehysvälineestä tehtäviä ratkaisuja.

Muuttoliike ja ulkoiset haasteet

Suomi korostaa muuttoliikkeen hallinnan ja EU:n vahvojen ulkorajojen merkitystä.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Suomi suhtautuu avoimesti rahoituksen kohdentamiseen muuttoliikkeen hallintaan. Mahdolliset lisätarpeet tulisi kuitenkin ensisijaisesti kattaa uudelleenkohdennuksin.

Suomi tunnistaa erityisesti muuttoliikkeen sisäisen hallinnan ja rajaturvallisuuden lisätarpeita ja pitää perusteltuna, että muuttoliikkeen rahoitusta painotettaisiin komission esitystä enemmän sisäiseen hallintaan ja rajaturvallisuuden vahvistamiseen.

Hallintomenot

Suomi pitää tärkeänä, että toimielimet ja virastot pyrkivät entisestään tehostamaan toimintaansa ja etsimään mahdollisia säästökohteita. EU:n toimielinten ja virastojen hallintomenojen taso sekä henkilöstömäärä on pidettävä maltillisena.

Mahdolliset hallintomenojen lisätarpeet tulisi kattaa uudelleenkohdennuksin.

Joustoväline

Suomi tunnistaa tarpeen riittävälle rahoituskehyksen sisäiselle joustovaralle käytettäväksi mahdollisiin ennakkoimattomiin menoihin.

Sen sijaan Suomi suhtautuu varauksellisesti komission ehdotukseen kehyksen ulkopuolisen joustovälineen enimmäismäärän kasvattamiseksi.

MFF -maksukaton korotus

Suomi tarkastelee tarvetta maksukaton korottamiseksi osana MFF-välitarkistuksen kokonaisuutena.

Tämän hetkisen arvion mukaan Suomi ei näe tarvetta maksukaton korotukselle.

Mikäli neuvottelujen lopputulos edellyttäisi maksukaton korotusta tulisi sen määrä rajata välttämättömään.

Valtioneuvoston kirjelmä U 41/2023 vp

Ehdotus

Euroopan komission asetusehdotuksen (COM(2023) 335 final) mukaan STEP-kehysväline on määrä vahvistaa Euroopan suvereniteettia ja turvallisuutta, vauhdittaa vihreää ja digitaalista siirtymää, vahvistaa kilpailukykyä, vähentää strategisia riippuvuuksia, edistää tasapuolisia toimintaedellytyksiä investointien osalta sisämarkkinoilla koko unionissa ja tukea osallistavaa pääsyä houkutteleviin ja laadukkaisiin työpaikkoihin. STEP-kehysvälineen avulla tuetaan kriittisten teknologioiden ja tuotteiden kehittämistä ja valmistusta EU:ssa, niiden arvoketjujen suojaamista ja varmistamista sekä tarvittavan työvoiman ja osaamisen turvaamista seuraavilla aloilla: 1) syvä- ja digitaaliteknologiat, 2) puhtaat teknologiat ja 3) bioteknologiat.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Komissio esittää STEP-toimien toteuttamiseksi 10 miljardin euron lisärahoitusta. STEP-lisärahoitus kohdentuisi olemassa oleviin EU-ohjelmiin seuraavasti: InvestEU 3 miljardia euroa, Horisontti Eurooppa -puiteohjelma 0,5 miljardia euroa, Euroopan puolustusrahasto 1,5 miljardia euroa ja innovaatorahasto 5 miljardia euroa. Lisäksi STEP-kehysvälineen toimeenpano eri EU-ohjelmissa edellyttäisi muutoksia seuraaviin ohjelmakohtaisiin EU-säädöksiin: koheesiopolitiikan rahastot (Euroopan aluekehitysrahasto, Euroopan sosiaalirahasto+, koheesiorahasto), oikeudenmukaisen siirtymän rahasto, InvestEU, elpymis- ja palautumistukiväline, Horisontti Eurooppa -puiteohjelma ja Euroopan puolustusrahasto. Lisäksi innovaatorahastoon liittyvää sääntelyä muutettaisiin.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on ottanut kantaa komission rahoituskehityksen väliarvioinnin tiedonannossa esittämään kokonaisuuteen valtioneuvoston selvityksessä (E 17/2023 vp), jossa todetaan STEP-kehysväline-ehdotukseen liittyen muun muassa seuraavaa:

Valtioneuvoston tavoitteiden mukaista on, ettei MFF-välitarkistukseen sisältynyt ehdotusta uudeksi suvereniteettirahastoksi. Valtioneuvosto ei nykytilanteessa kannata lisärahoitusta tai kokonaan uusia EU-tason rahoitusvälineitä.

Valtioneuvosto tukee STEP-kehysvälineen tavoitetta koordinoita toimia ja rahoitusta strategiisiin investointeihin tarkkaan määritetyillä aloilla. Valtioneuvosto kuitenkin pitää STEP-toimiin ehdotettua lisärahoitusta liian suurena. Mahdolliset STEP-kehysvälineen rahoitukselliset lisätarpeet tulisi kattaa uudelleenkohdennuksin.

Valtioneuvosto kiinnittää kriittistä huomiota komission ehdotukseen uudesta EU-jäsenmaksuilla rahoitettavasta lisärahoitusosuudesta innovaatorahastoon. Valtioneuvosto ei pidä tarkoituksenmukaisina komission ehdottamia muutoksia liittyen rahaston rahoitusmalliin tai rahanjaon kohdentamiseen BKT-pohjaisesti. Valtioneuvosto pitää tärkeänä innovaatorahaston nykyistä luonnetta päästökauppajärjestelmään kytkeytyvänä avoimeen hankekilpailuun perustuvana kannustinrahastona.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että STEP-rahoitusta kohdennettaisiin eri ohjelmissa niiden nykyisten kriteerien mukaisesti.

Ehdotus STEP-kehysvälineeksi edellyttää yksityiskohtaista tarkastelua ja arviointia myös valtiontukinäkökulmasta. Jo tehtyjen tilapäisten EU:n valtiontukisääntöjen joustojen osalta Suomi korostaa mahdollisimman nopeaa paluuta kriisejä edeltäneeseen normaalitilaan. Suomi ei kannata mahdollisia uusia lisäjoustoja nykyisiin valtiontukisääntöihin osana STEP-kehysvälineestä tehtäviä ratkaisuja.

Valtioneuvosto täydentää kantaansa koskien STEP-kehysväline-ehdotusta seuraavasti:

Valtioneuvosto katsoo, että STEP-kehysvälineen toimeenpanossa tulisi ensisijaisesti hyödyntää olemassa olevia koheesiopolitiikan toimintalinjoja ja InvestEU-välineen rahoitusikkunoita.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että mikäli InvestEU-ohjelmaan ohjattaisiin lisärahoitusta, tulisi rahoitus kanavoida hankkeisiin markkinaehtoisesti. Valtioneuvosto pitää erityisen tärkeänä, että rahoitusta allokoitaisiin jäsenvaltioiden strategisesti tärkeisiin hankkeisiin niiden meriittien mukaan, eikä ennalta määriteltujen jäsenvaltio-, alue-, tai muiden kiintiöiden perusteella.

Valtioneuvosto ei pidä ensisijaisena komission ehdotusta ottaa Horisontti Eurooppa -ohjelman käyttöön vuosina 2024–2027 puiteohjelmasta ja sitä edeltäneestä puiteohjelmasta aiemmin vapautettuja sitoumuksia, jotka muutoin raukeaisivat.

Valtioneuvosto pitää komission ehdotuksia koheesiopolitiikan mukautuksiksi kokonaisuutena lähtökohtaisesti hyväksyttävänä.

Valtioneuvosto tukee komission ehdotuksen lähtökohtaa, jonka mukaan mahdolliset STEP-kehysvälinettä koskevat muutokset koheesiopolitiikan kansallisiin ja alueellisiin ohjelmiin jäisivät jäsenvaltioiden harkintavaltaan.

Yleisenä periaatteena valtioneuvosto korostaa kansallisen osarahoituksen merkitystä osana EU-rahoituksen toimeenpanoa ja pitää ehdotettua 100 prosentin EU-tukiosuutta poikkeuksellisenä.

Valtioneuvosto kiinnittää lisäksi huomiota oikeudenmukaisen siirtymän rahaston osalta jäsenvaltioille ehdotettuun poikkeukselliseen ennakkomaksusuuteen vuodelle 2024.

Valtioneuvosto tukee komission esittämää portaalia, jossa kaikki STEP-rahoitusmahdollisuuksia ja toteutunutta rahoitusta koskevat tiedot asetetaan keskitetysti ja julkisesti saataville.

Valtioneuvosto korostaa teknologianeutraalisuuden tavoitetta asetuksen valmistelussa.

Valtioneuvosto määrittelee lopullisen kantansa STEP-kehysväline-ehdotukseen osana MFF-välitarkistusehdotuksen kokonaisuutta neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa Suomen kokonaisedun lähtökohdista.

Valtioneuvoston U-jatkokirjelmä UJ 21/2023 vp — U 22/2022 vp

Ehdotus

Euroopan komissio antoi 20.6.2023 ehdotuksensa (COM(2023) 331 final) neuvoston päätökseksi Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 muuttamisesta uusien omien varojen käyttöönottamiseksi. Komission päätösehdotuksen yhteydessä antamassa tiedonannossa (COM(2023) 330 final) selostetaan yleisellä tasolla säädösehdotusten tavoitteita.

Komission antamat ehdotukset ovat muutosehdotuksia (2. kori) komission 22.12.2021 antamille (1. korin) ehdotuksille uusiksi omiksi varoiksi, joista ehdotuksista annettiin 10.3.2023 eduskunnalle U-kirjelmä (U 22/2022 vp).

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Lisäksi komissio antoi 20.6.2023 omia varoja koskevat teknistyyppiset, päivitettyt asetusmuutos ehdotukset, jotka koskevat omien varojen käyttöön asettamista (MAR-asetus: COM(2023) 333 final) ja täytäntöönpanoa (IMSOR-asetus: COM(2023) 332 final). Näistä ehdotuksista laaditaan erillinen valtioneuvoston U-jatkokirjelmä (U 39/2022 vp).

Valtioneuvoston kanta

Suomen kannat komission 22.12.2021 antamiin ehdotuksiin (1. korin ehdotuksiin) uusiksi omiksi varoiksi on esitetty U-kirjelmässä U 22/2022 vp, jossa todetaan muun muassa seuraavaa:

Omien varojen järjestelmän tulee olla yksinkertainen, läpinäkyvä, oikeudenmukainen ja hallinnollisesti kustannustehokas. Sen tulee tarjota riittävät ja vakaat resurssit EU:n toiminnan rahoittamiseksi.

Suomi suhtautuu avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän, eli rahoituskehiksen tulopuolen kehittämiseen ottaen erityisesti huomioon elpymisvälineen takaisinmaksun rahoittamiseen liittyvät näkökohdat. Uusilla omilla varoilla voidaan esimerkiksi pienentää tarvetta nostaa bruttokansantuloon perustuvia kansallisia rahoitusosuuksia elpymisvälineen lainojen takaisinmaksun takia.

EU:n rahoitusjärjestelmän jatkokehittämisen, mukaan lukien uusien omien varojen lähtökohtana tulee olla, etteivät järjestelmään tehtävät muutokset suhteettomasti lisää Suomen maksutaakkaa tai nosta Suomen kokonaisveroastetta taikka aiheuta muuten kohtuuttomia lisäkustannuksia Suomen kansantaloudelle ja talouden toimijoille. Uusia omia varoja koskevien päätösten tulee kuulua jatkossakin jäsenvaltioille.

Tällä U-jatkokirjelmällä täydennetään uusia omia varoja koskevia Suomen kantoja seuraavasti:

Hallitusohjelman mukaisesti EU:n omien varojen järjestelmän kehittäminen ei saa aiheuttaa suhteellista lisäkustannusta Suomelle.

Suomi pitää tärkeänä mahdollisten rahoitusuudistusten yhteyttä unionin keskeisiin strategisiin tavoitteisiin, jotka tuovat lisäarvoa koko unionin tasolla ja tukevat myös Suomen kansallisia intressejä.

Suomi katsoo, että mahdolliset uudet omat varat tulisi ottaa käyttöön vasta unionin uuden rahoituskehyskauden alussa vuonna 2028, jolloin olisi tiedossa myös tuleva menotaso, joka osaltaan määrittelee EU:n rahoitustarpeet. Siten neuvottelut uusista omista varoista tulisi pitää erillään käynnissä olevista neuvotteluista nykyisen EU:n rahoituskehiksen välitarkistuksesta sekä tavanomaisesta EU:n vuotuisen talousarvion hyväksymismenettelystä.

Suomi katsoo ensisijaisesti, että mahdollisilla uusilla omilla varoilla kerättävä määrä mitoitettaisiin elpymisvälineen takaisinmaksun menoja vastaavan määrän mukaisesti huomioiden kuitenkin jo päätetyt uudet menokohteet, kuten ilmastotoimien sosiaalirahaston rahoitus.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Suomi suhtautuu myönteisesti esitykseen siirtää osa uudesta tieliikenteen ja rakennusten päästö-kauppajärjestelmästä (nk. ETS 2) kertyvistä tuloista unionin talousarvioon tuloina. Suomi katsoo, että tieliikenteen ja rakennusten päästökauppajärjestelmä olisi uutena EU:n laajuisena järjestelmänä tarkoituksenmukainen uusi unionin talousarvion rahoituslähde ja Suomelle taloudellisesti edullinen.

Sen sijaan Suomi katsoo, että nykyisestä kiinteiden laitosten päästökauppajärjestelmästä (nk. ETS 1) kertyvien tulojen kohdennus kansallisiin talousarvioihin tulisi säilyttää ensisijaisesti nykyisellään.

Suomi voi hyväksyä komission ehdotuksen päästökauppatuloihin perustuviin omiin varoihin liittyvästä mukautusmekanismista komission nyt esittämässä muodossa. Suomi voi myös hyväksyä komission ehdottaman lisäyksen ns. arvonmääritysmekanismiin.

Suomi suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen siirtää osa jäsenvaltioiden keräämistä hiilirajamekanismiin perustuvista tuloista unionin talousarvioon omina varoina. Hiilirajamekanismi olisi uutena EU:n laajuisena järjestelmänä tarkoituksenmukainen uusi unionin talousarvion rahoituslähde. Kansainvälisten kauppavirtojen muutoksessa ja Suomen energiaomavaraisuuden kasvaessa hiilirajamekanismi omana varana vaikuttaisi olevan Suomelle myös taloudellisesti edullinen.

Suomi suhtautuu kriittisesti komission ehdotukseen yritysten voittoihin perustuvasta tilastollisesta omasta varasta. Suomi katsoo, että komission ehdottama tilastollinen oma vara ei toisi lisäarvoa verrattuna nykyiseen bruttokansantuloon perustuvaan omaan varaan, vaan monimutkaistasi unionin rahoitusjärjestelmää. Lisäksi komission ehdotus vaikuttaisi olevan Suomelle taloudellisesti epäedullinen.

Suomi pitää kansainvälistä yritysverouudistusta koskevan OECD-sopimuksen ensimmäiseen pilariin perustuvan kansainvälisen rahoitusosuuden arviointia omana varana tässä vaiheessa ennakkoaikaisena, koska pilari 1-hankkeen täytäntöönpanoa koskevan monenvälisen yleissopimuksen valmistelu on edelleen kesken kansainvälisellä tasolla.

Suomi tarkastelee edelleen komission ehdotusten yksityiskohtia ja mahdollisesti tarkentaa kantansa ehdotettuihin uusiin omiin varoihin neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa Suomen kokonaisedun lähtökohdista.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Rahoituskehyksen välitarkistus

Arvioinnin lähtökohdat

Talousvaliokunta tarkastelee tässä lausunnossaan komission 20.6.2023 antamia ehdotuksia EU:n monivuotisen rahoituskehyksen välitarkistukseksi ja EU:n uusiksi omiksi varoiksi. Valiokunnan toimialan mukaisesti valiokunta keskittyy arviossaan tarkastelemaan erityisesti välitarkistukseen

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

sisältyvää strategisten teknologioiden kehysvälinettä (STEP) mutta esittää yleisiä näkökohtia myös rahoituskehyn välitarkistuksesta kokonaisuutena sekä omia varoja koskevista ehdotuksista. Talousvaliokunta on arvioinut EU:n rahoituskehyksiin liittyviä kysymyksiä ja EU:n omien varojen uudistamisen lähtökohtia myös aiemmissa lausunnoissaan (ks. esim. TaVL 25/2022 vp — U 22/2022 vp), jotka osaltaan toimivat taustana nyt käsiteltävien ehdotusten arvioinnille.

Yleisiä näkökohtia rahoituskehyn välitarkistuksesta

Rahoituskehyn välitarkistuksen taustalla ovat viime vuosien suuret kriisit: koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan sekä sitä seurannut energiakriisi. Haasteita ovat lisänneet myös jyrkästi noussut inflaatio ja korkotason nousu. Samalla kilpailukyvyn edistäminen ja ns. kaksoisiirtoedellyttämät investoinnit korostavat tarvetta rahoituskehyn tarkistamiseen.

Komission tiedonannon perusteella kuluva rahoituskehyn joustot ja marginaalit on lähes kokonaan hyödynnetty tai varattu uusiin tarpeisiin. Komissio ei myöskään näe mahdollisuutta varojen laajamittaiseen uudelleen kohdennukseen. Välitarkistusehdotuksessa esitetään sen vuoksi yhteensä noin 100 miljardin euron lisärahoitusta rahoituskehyskauden loppuvuosille 2024–2027.

Suomen lähtökohtana on säilyttää EU-budjetin kohtuullisuuden taso välttämällä Suomen nettomaksuisuuden kasvattamista. Toinen Suomen keskeinen lähtökohta on voimakas sitoutuminen Ukrainan tukemiseen ja jälleenrakentamiseen. Talousvaliokunta tukee näitä lähtökohtia, ja korostaa Ukrainan tukemisen merkitystä myös taloudellisen toimintaympäristön vakauden, yhtenäisyyden ja taloudellisen turvallisuuden näkökulmista. Ukrainan talouden tukeminen palvelee myös olennaisesti EU-maita, ja tuen kanavoiminen EU:n kautta voi olla tehokkaampaa kuin yksittäisistä lähteistä kanavoitu rahoitus. Samalla tukeen voidaan liittää ehtoja, jotka edistävät Ukrainan kelpoisuutta EU-jäsenyyteen.

Pyrkimys toteuttaa rahoituskehyn tarkistamisen edellyttämä lisärahoitus uudelleen kohdentamisen kautta lisärahoituksen sijaan on talousvaliokunnan mielestä ensisijainen ja kannatettava. Toinen kysymys on, kuinka realistista sen saavuttaminen on. Tältä kannalta talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston arvoon siitä, että myös lopullinen kanta MFF-välitarkistusehdotuksiin on muodostettava neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa Suomen kokonaisedun lähtökohdista.

EU-budjetin läpinäkyvyyden ja demokraattisten vastuurakenteiden kannalta talousvaliokunta kiinnittää lisäksi kriittistä huomiota kehityskulkuun, jossa otetaan enenevässä määrin käyttöön budjetin ulkopuolisia järjestelyjä erilaisten rahoitustarpeiden kattamiseksi. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotukseen sisälly EURI-varauksen enimmäismäärää eikä siten laskennallista enimmäismäärää Suomen kokonaisvastuulle. Välitarkistuksen yhteydessä erityisesti korkokustannusten nousuun kattamiseksi ehdotettavaa ns. EURI-välinettä tulee arvioida tältä kannalta kriittisesti.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Strategisten teknologioiden kehysväline (STEP)

Ehdotuksen tausta ja lähtökohdat

STEP-kehysvälinettä koskevan ehdotuksen taustalla on pyrkimys vahvistaa Euroopan talouden kilpailukykyä ja vähentää strategisia riippuvuuksia erityisesti vauhdittamalla vihreää ja digitaalista siirtymää. Tältä kannalta ehdotus on osa laajaa asiakokonaisuutta, jota talousvaliokunta on vastikään käsitellyt lausunnoissaan ns. nettonollateknologioista (TaVL 3/2023 vp — U 6/2023 vp), kriittisistä raaka-aineista (TaVL 2/2023 vp — U 7/2023 vp), EU:n strategisesta autonomias-
ta (TaVL 4/2023 vp — E 180/2022 vp) sekä EU:n taloudellisesta turvallisuudesta (TaVL 5/2023 vp — E 13/2023 vp).

STEP-välineen tavoite ja rakenne

STEP-kehysvälineellä koordinoitaisiin toimia ja rahoitusta strategisiin investointeihin. Tämä toteutettaisiin olemassa olevien EU-ohjelmien ja -rahastojen sekä EU:n päästökauppaan liittyvän Innovaatorahaston kautta. Nyt käsiteltävää ehdotusta edelsi ajatus laajemmasta ns. suvereniteettirahastosta, jota ei lopulta sisällytynyt MFF-välitarkasteluun. Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että suvereniteettirahastosta luopuminen oli valtioneuvoston tavoitteiden mukaista: Suomi ei kannata nykytilanteessa lisärahoitusta tai kokonaan uusia EU-tason rahoitusvälineitä.

Myös nyt käsiteltävä STEP-ehdotus merkitsisi kuitenkin 10 miljardin lisärahoitusta. Tämä kasvatettaisiin Suomen EU-maksuja arviolta yhteensä noin 162 miljoonalla eurolla ajanjaksolla 2024—2027 (keskimäärin noin 41 miljoonalla eurolla/vuosi). Valiokunta korostaa, ettei nyt ehdotettu STEP-kehysväline saa muodostaa ennakkotapausta ja askelta kohti Euroopan suvereniteettirahastoa, ja kiinnittää kriittistä huomiota siihen, että komission ehdotuksen johdanto-osassa viitataan tähän pyrkimykseen.

STEP-kehysvälineessä strategisiksi aloiksi määriteltäisiin 1) syvä- ja digitaalteknologiat, 2) puhtaat teknologiat ja 3) bioteknologiat. Lisärahoitus kohdentuisi olemassa oleviin ohjelmiin seuraavasti: InvestEU 3 miljardia euroa, Horisontti Eurooppa -puiteohjelma 0,5 miljardia euroa, Euroopan puolustusrahasto 1,5 miljardia euroa ja innovaatorahasto 5 miljardia euroa. Tämä katettaisiin kansallisin maksuosuuksin korottamalla rahoituskehysten enimmäismääriä eri otsakkeissa.

Rahoituksen kohdentaminen ja BKT-perusteisuuden ongelma. STEP-välineen yleistavoitetta toimien ja rahoituksen koordinoinnista strategisiin tarkoituksiin voidaan pitää perusteltuna. Samalla talousvaliokunta korostaa, että strategisten riippuvuuksien vähentämisen tulisi perustua ensi sijassa olemassa olevien keinojen tehokkaaseen ja kattavaan käyttöön eivätkä toimet saisi heikentää eurooppalaisten sisämarkkinoiden toimivuutta.

Ehdotuksen keskeiset ongelmat liittyvät paitsi lisärahoituksen tarpeeseen itsessään myös sen kohdentamiseen. Talousvaliokunnan mielestä erityisen kriittisesti tulee suhtautua ehdotukseen uudesta EU-jäsenmaksuilla rahoitettavasta lisärahoitusosuudesta Innovaatorahastoon. Ehdotus merkitsisi paitsi korotetuilla jäsenmaksuilla katettavaa 5 miljardin euron rahoitusta myös rahoituksen kohdentamista BKT-pohjaisesti. Innovaatorahaston STEP-lisätuki olisi haettavissa ai-

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

noastaan niissä jäsenvaltioissa, joissa keskimääräinen henkeä kohti laskettu BKT olisi alle EU:n 27 jäsenvaltion keskiarvon. Tämä merkitsisi samalla sitä, ettei suomalaisilla toimijoilla olisi mahdollisuutta hyötyä lisärahoituksesta.

Tukien BKT-perusteisen jakamisen voidaan arvioida kohdentavan resursseja markkinoita vääristävästi ja sitä kautta heikentävän tuottavuutta ja kasvua EU-alueella. Talousvaliokunta ei pidä rahoituksen BKT-perusteista kohdentumista hyväksyttävänä, vaan katsoo, että nykyisen innovaatio-ohjelmasta maksettavan rahoituksen tavoin myös ehdotetun lisätuen tulee perustua avoimeen ja laatuperusteiseen hankekilpailuun. Ongelmallista on myös tuen EU-enimmäisrahoitusosuuden nostaminen 100 prosenttiin: laadun turvaamiseksi olisi perusteltua edellyttää hankkeilta myös kansallisen vastinrahoituksen osuutta.

Rahoituksen kohdentamisen tarkoituksenmukaisuuden ja laadun varmistamisen näkökulmasta talousvaliokunta pitää STEP-asetuksen jatkovalmistelussa keskeisenä myös teknologianeutraliteetin näkökulmaa: tarkkoja listauksia tukikelpoisista teknologioista on syytä välttää. Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä korostanut teknologianeutraliteetin lähtökohtaa ja suhtautunut kriittisesti ns. voittajateknologioiden valitsemiseen ennalta (ks. esim. TaVL 3/2023 vp, U 6/2023 vp ns. nettonollateknologioista ja TaVL 4/2023 vp — E 180/2022 vp strategisesta autonomiasta).

STEP-kehysväline ja koheesiopolitiikan mukautukset. Koheesiopolitiikan rahastoihin lisättäisiin mm. kaksi uutta strategisten investointien toimintalinjaa Euroopan aluekehitysrahastolle, koheesiorahastolle ja oikeudenmukaisen siirtymän rahastolle. Euroopan sosiaalirahaston+ (ESR+) tuella voitaisiin täydentää STEP-toimia. Talousvaliokunta pitää ehdotuksen hyväksyttävyyden kannalta keskeisenä, että Suomessa toteutettavien koheesiopolitiikan ohjelmien muuttaminen STEP-aloitteen käyttöönottamiseksi kansallisissa ja alueellisissa ohjelmissa perustuu komission ehdotuksessa vapaaehtoisuuteen ja jää jäsenvaltioiden harkintavaltaan.

Valtiontukinäkökulma. Vaikka komission ehdotus ei suoraan sisällä uusia avauksia valtiontukisääntöjen helpotuksista, talousvaliokunta pitää tärkeänä kiinnittää erityistä huomiota mahdollisiin tuleviin valtiontukisääntöjä koskeviin joustoihin. Komissio on jo 20.7.2023 käynnistänyt jäsenvaltioille suunnatun konsultaation mahdollisuudesta suosia valtiontukisääntöjen joustoilla STEP-tavoitteita tukevia hankkeita. Mahdolliset uudet valtiontukisääntöjen joustot STEP-väliineseen liittyen eivät ole talousvaliokunnan näkemyksen mukaan Suomen edun mukaisia.

EU:n omien varojen päätös

Nyt tarkasteltavat omien varojen järjestelmää koskevat komission ehdotukset ovat muutosehdotuksia vuonna 2021 annettuihin komission ehdotuksiin. Ehdotus muuttaisi aiempia ehdotuksia erityisesti siten, että päästökauppataloista EU:n budjettiin siirrettävä osuus nousisi 30 prosenttiin aiemmin ehdotetun 25 prosentin sijasta. Lisäksi komissio lykkäisi vuodelle uusien omien varojen käyttöönoton aikataulua: nykyisestä kiinteiden laitosten päästökauppajärjestelmästä (ETS 1) kertyviä tuloja voitaisiin kerätä EU-budjettiin vuoden 2024 alusta lukien ja uuden tieliikenteen ja rakennusten päästökauppajärjestelmästä (ETS 2) vuoden 2028 alusta lukien. Lisäksi komissio ehdottaa edelleen yritysverotukseen perustuvaa tilastollista omaa varaa.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Talousvaliokunta on arvioinut EU:n omien varojen kehittämistä useissa asiayhteyksissä (ks. esim. TaVL 25/2022 vp — U 22/2022 vp ja TaVL 12/2022 vp — E 14/2020 vp). Talousvaliokunta on lausunnoissaan viitannut keskusteluun eurooppalaisista julkishyödykkeistä ja tarpeeseen arvioida, mitkä ovat sellaisia luonteeltaan rajat ylittäviä kysymyksiä, joissa yksittäisen maan investointeja ei voida pitää tehokkaimpana tapana vastata tavoitteisiin. Esimerkiksi ilmastonmuutos ja digitalisaatiokehitys ovat luonteeltaan olennaisesti globaaleja haasteita ja edellyttävät myös rajat ylittäviä ratkaisuja. Samoin talousvaliokunta on viitannut kyber- ja rajaturvallisuuteen alueina, joissa yhteisten ratkaisujen ja varautumisen tarve on korostunut, viime aikoina erityisesti Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi. Kysymys siitä, mitä omia varoja unionille hyväksytään, perustuu ensi sijassa poliittiseen ja taloustieteelliseen arvioon.

Valtioneuvoston kannassa on suhtauduttu nyt tarkasteltavien ehdotusten osalta kriittisesti erityisesti uusien omien varojen käyttöönoton aikatauluun, kiinteiden laitosten päästökauppajärjestelmästä kertyvien tulojen kohdennuksen muuttamiseen ja ehdotukseen yritysten voittoihin perustuvasta tilastollisesta omasta varasta. Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon ja korostaa, että ehdotuksia on arvioitava neuvottelujen edetessä Suomen kokonaisedun näkökulmasta.

Valtioneuvosto on nyt tarkasteltavassa kirjelmässään (UJ 21/2023 vp) todennut Suomen pitävän tärkeänä mahdollisten rahoitusuudistusten yhteyttä unionin keskeisiin strategisiin tavoitteisiin, jotka tuovat lisäarvoa koko unionin tasolla ja tukevat myös Suomen kansallisia intressejä. Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon ja korostaa, että järjestelmän tulisi olla yksinkertainen, läpinäkyvä ja hallinnollisesti kustannustehokas. Talousvaliokunta korostaa tarvetta osallistua omia varoja koskevaan keskusteluun avoimesti ja ennakoivasti; omien varojen järjestelmän kehittäminen on joka tapauksessa kertaluonteisia rahoitusjärjestelyjä avoimempi ja johdonmukaisempi tapa kehittää unionin taloudellista kapasiteettia.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin täsmennyksin valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp

Helsingissä 29.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Joakim Strand r
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Teemu Kinnari kok
varajäsen Jorma Piisinen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Eriävä mielipide (U41/2023)

STEP:n tavoitteet kriittisten teknologioiden edistämiseksi ja EU:n suvereniteetin ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi ovat kannatettavia, mutta tavoitteita voidaan edistää jo olemassa olevien EU-ohjelmien kautta ilman uutta rahoitusvälinettä nykyisen rahoituskehityksen puitteissa.

Rahoituskehityksen tulee säilyä kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Komission ehdotus ei ole Suomen tavoitteiden mukainen, koska se avaisi rahoituskehityksen ja sisältää huomattavaa lisärahoitusta uudelleenkohdentamisen sijaan.

Emme kannata kokonaan uutta EU-tason rahoitusvälinettä emmekä lisärahoitusta STEP-kehitysvälineelle.

EU-komission mukaan STEP on tärkeä elementti uusien toimenpiteiden toteutettavuuden ja valmistelun testaamiseksi askeleena kohti Euroopan suvereniteettirahastoa, jonka tarvetta komissio tulee arvioimaan vuonna 2025.

Suomi ei ole kannattanut Euroopan suvereniteettirahastoa emmekä näe perusteltuna uutta STEP-rahastoa, sillä se olisi askel kohti uutta isompaa yhteisvastuullista EU-tason rahoitusinstrumenttia.

Komission ehdotuksen mukaan STEP-kehitysvälineen aiheuttama lisärahoitustarve katettaisiin kansallisin maksuosuuksin korottamalla rahoituskehityksen enimmäismääriä viidessä otsakkeessa.

Komission ehdottama 10 miljardin euron lisäys EU:n budjettiin vuosina 2024—2027 merkitsisi Suomen EU-jäsenmaksuosuuden nousua kyseisellä ajanjaksolla keskimäärin noin 41 miljoonalla eurolla/vuosi.

Suomen mahdollinen saanto riippuisi menestymisestä rahoitushauissa. Puolet komission ehdottamasta budjettilisäyksestä eli innovaatorahastolle ehdotettu viiden miljardin euron lisäys ei olisi ollenkaan suomalaisten toimijoiden haettavissa. Tätä taustaa vasten STEP-väline ei ole Suomen kannalta taloudellisesti perusteltu.

Emme myöskään pidä perusteltuna koheesiovarojen kansallista uudelleenjärjestelyä nykyiselle ohjelmakaudelle, minkä STEP-väline avaisi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp
Eriävä mielipide 1

että Talousvaliokunta ilmoittaa, että se vastustaa esitettyä Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälinettä STEP.

Helsingissä 29.9.2023

Katri Kulmuni kesk
Timo Mehtälä kesk

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Talousvaliokunta yhdistää lausunnossaan komission ehdotukset EU:n monivuotisen rahoituskehyn välitarkistukseksi ja EU:n uusiksi omiksi varoiksi.

Niin komission esityksessä, valtioneuvoston kannassa kuin valtiovarainvaliokunnan lausunnossa todetaan aiheellisesti olosuhteiden ja tarpeiden muuttuneen oleellisesti sen jälkeen, kun EU:n nykyinen vuosia 2021—2027 koskeva monivuotinen rahoituskehys hyväksyttiin. Muun muassa maailmanlaajuinen pitkittynyt koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja siitä seurannut energiakriisi, kasvaneet geopoliittiset jännitteet, lisääntynyt tarve strategiseen omavaraisuuteen, ilmastokriisin syveneminen, luontokadon paheneminen ja luonnonkatastrofit, aiheellinen pelko kestävyystavoitteidemme karkaamisesta, talouden haastava kehitys sekä korkojen voimakas nousu ovat edellyttäneet suurempia panostuksia ja investointeja kuin mitä tuolloin ennakotiin.

Monivuotisen rahoituskehyn puitteissa EU on tähän asti vastannut näihin haasteisiin hyödyntämällä talousarvion olemassa olevia joustomahdollisuuksia. Kuten valiokunnan kuulemisissa on käynyt ilmi, ovat kuluvan rahoituskehyskauden joustot ja marginaalit lähes kokonaan käytetty, eikä kehityksessä ole enää merkittäviä mahdollisuuksia varojen uudelleenkohdennuksille. Tarpeet lisärahoitukselle ovat kuitenkin edelleen merkittäviä, ja lisärahoituksen ehdotettu kohdennus pääsääntöisesti perusteltua. Panostuksilla on selkeä eurooppalainen lisäarvo: kyse on selkeästi EU-maiden yhteisistä intresseistä ja toimintatoimintakyvyn parantamisesta. Esimerkiksi kestävänn rakennemuutoksen ja kaksoissiirtymän tarve on aiempaakin akuutimpi, mikä edellyttää myös strategisesti kohdennettujen julkisten varojen käyttöä eurooppalaisten investointien vauhdittamiseksi.

Varojen priorisointeja ja uudelleenkohdennuksia on syytä tehdä, mikäli niille ilmenee perusteltuja kohteita ja ne ovat poliittisesti mahdollisia. Talousvaliokunnan saaman tiedon perusteella ei kuitenkaan ole realistista olettaa, että perustellut rahoitustarpeet voitaisiin kattaa uudelleenkohdennuksin. Valiokuntakin asettaa lausunnossaan tämän kyseenalaiseksi. Kokonaisrahoituksen tarve on olosuhteiden radikaaleista muutoksista johtuen suurempi kuin mitä nykyisestä rahoituskehystä sovittaessa ounasteltiin, ja liikkumavara on käytetty. Lisäksi kun huomioi, kuinka vaikeat ja pitkät neuvottelut nykyistä sopua edelsivät, olisi sovun löytäminen siitä, mistä karsitaan, todennäköisesti mahdotonta. Käytännössä valtioneuvoston ja valiokunnan esittämä toimintalinja edellyttäisi, että EU:ssa sovittaisiin yhteisesti vähimmilläänkin useiden kymmenien miljardien eurojen leikkauksista joistakin kohteista (paketin kokonaismittakaavan ollessa 100 miljardia).

On tärkeää, että valtioneuvosto sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa. Ukrainan tuen kanavoiminen koordinoitusti EU:n kautta tuottaa yhteistä lisäarvoa. Ehdotusta siitä, että rahoituskehysasetuksessa tulisi asettaa vuotuinen enimmäismäärä Ukrainalle maksettaville avustuksille, voi kuitenkin pitää ongelmallisena, koska Ukrainan alueen tulevaa kehitystä ja aputarvetta on mahdollon ennakoida seuraaviksi neljäksi vuodeksi. Valtioneuvoston tavoin korostamme, ettei Ukrainan tuen jatkuvuus saa vaarantua.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Ehdotetun Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen (STEP) tavoite on vauhdittaa strategista kaksoissiirtymää ja tukea puhtaiden teknologioiden, bioteknologian sekä digitaalisten teknologioiden kehittämistä olemassa olevia rahoitusinstrumentteja hyödyntäen. Kuten talousvaliokunnan kuulemisissakin on todettu, voi ehdotuksen nähdä korvaavana ja huomattavasti suppeampana ratkaisuna aiemmin esitetylle ns. suvereniteettirahastolle.

Tuemme STEP-välinettä ja sen tavoitteita, ja pidämme myös lisärahoitusta näiden tavoitteiden edistämiseen kannatettavana. Sisällöllisesti katsomme, että osaamis- ja tutkimuspanostusten tulisi sisältyä STEPiin esitettyä vahvemmin, mikä tarkoittaisi käytännössä myös Horisontti-puiteohjelman rahoitusosuuden lisäystä. Kohtaamiemme haasteiden ja tarpeiden mittakaava huomioiden ja useiden valtioiden kansallisiin tukiin verraten voi STEP-välineeseen esitettyä kokonaisrahoitusta pitää varsin pienenä. Päinvastaisesti valiokunnan ja valtioneuvoston tavoitteisiin nähden voi yhteisrahoituksen mittakaavan vaatimattomuus osaltaan johtaa lisäpaineisiin valtiontukien kasvattamiseen, mikä puolestaan asettaisi EU-maat keskenään entistäkin epätasa-arvoisempaan asemaan eikä edistäisi sisämarkkinoiden tavoitteita. Valiokunnan ja valtioneuvoston tavoin suhtaudumme kriittisesti esimerkiksi bruttokansantuoteperusteisten kriteerien asettamiseen innovaatio-rahoitukselle, kuten komissio nyt esittää. Tämä on ristiriidassa tiede- ja innovaatiotoiminnan yleisten periaatteiden kanssa ja edustaisi tältä osin heikennystä nykykriteeristöihin.

Omien varojen järjestelmää ehdotetaan muutettavaksi esimerkiksi siten, että kiinteiden laitosten päästökauppatuloista EU:n budjettiin siirrettävä osuus nousisi 30 prosenttiin aiemmin ehdotetun 25 prosentin sijasta. Omia varoja haluttaisiin lisäksi hyödyntää kattavammin jo kuluvan rahoituskehysjakson aikana.

Suhtaudumme lähtökohtaisesti myönteisesti omien varojen kehittämiseen ja niiden merkityksen kasvattamiseen. Omien varojen kautta pystytään rahoittamaan tarpeellisia ja välttämättömiä yhteiseurooppalaisia hankkeita. Tämä vähentää painetta kerätä lisää jäsenmaksuja, ja samalla voimme hinnoitella negatiivisia ulkoisvaikutuksia yhteisesti sisämarkkinoilla. Valtioneuvoston ja talousvaliokunnan kannasta poiketen katsomme, että komission esitys kiinteiden laitosten päästökauppatulojen nykyistä suuremmasta hyödyntämisestä omien varojen lähteenä on kannatettava. Katsomme myös, ettei omien varojen kehittämistä ei ole järkevää lykätä seuraavalle kehyskaudelle ja että esitetyt muu-tokset tulisi panna toimeen mahdollisimman pian nykyisen rahoituskehysjakson aikana.

Omilla varoilla on järkevää rahoittaa nimenomaan asioita, jotka ovat EU-aluetta yhdistäviä tavoitteita ja haasteita. Kytkenät päästöjä vähentäviin mekanismeihin ovat EU:n ja Suomen strategisia tavoitteita tukevia, ja omilla varoilla onkin erityisen järkevää tukea kestävästi siirtymän investointeja. Samalla on tiedostettava, että tuotannon ja kulutuksen siirtyessä kohti päästöttömyyttä, näiden välineiden tuottopohja supistuu.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon Suomen kannasta linjatessaan..

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 29.9.2023

Mai Kivelä vas